

PIWNICA (104) *sb f*

a jasne.

sg *N* piwnica (17). ◇ *G* piwnice (36). ◇ *D* piwnicy (1). ◇ *A* piwnicę (8). ◇ *L* piwnicy (17). ◇ *pl* *N* piwnice (4). ◇ *G* piwnic (3). ◇ *A* piwnice (7). ◇ *I* piwnicami (1). ◇ *L* piwnicach (10); -ach (5) *SkarŻyw*, *ReszPrz*, *SarnStat* (3), -äch (3) *RejWiz*, *GostGosp*, *WyprPl*, -(a)ch (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Pomieszczenie pod budynkiem służące do przechowywania produktów spożywczych (najczęściej piwa i innych napojów), oraz przedmiotów; cellarium Murm, Mymer¹, PolAnt, Calep; apotheca Mącz, PolAnt, Calep, Cn; cella Vulg, Mącz, Calep; cellaria, hypogeum (a. hypogeon) Mącz; cella vinaria Modrz (85) : Murm 133; Mymer¹ 30; Wezmi wayłztanu,/ á vpał gi czyńcie w nowem garnczu/ [...] á thak wftaw do piwnicze *FalZioł* V 98, III 39b; Ieft przed abramem polye domu thego Iacuba Zida flup zgalką po kthorem wyno spuźczayą do pywnyczą [!] *LibMal* 1547/129v; zeznal yfch [...] wilupili pywnyczą pod domem pana Mokronofkyego *LibMal* 1554/184, 1544/92, 1546/114, 115v [2 r.], 116, 1551/163v, 1554/185 [3 r.]; *RejRozpr* G3; *RejKup* g7v; *BielKom* E7, Fv; Wlęc poydzyeř do piwnice/ baryłek kořtować/ W ktorey lepřze/ á s ktorey/ mař gońcie czeřtować. *RejZwierz* 142v, 142v; *BielKron* [332³], 416v; *Mącz* 46b, 51c, 427a; *SienLek* 106v; *RejZwierc* 72, 86v; *SkarŻyw* 252, 497 [2 r.]; *WerGořc* 224 [2 r.]; Piwnicę bárzo dobrze mieć pod browarem/ dla łacnieyřzego złania piwá *GostGosp* 136, 54 [2 r.], 56, 136; A téz niepomińeř/ by tu konie przedawano/ Chybáby ie w piwnicach dla źimná chowano. *WyprPl* A4; *SarnStat* 288, 292 [2 r.]; *CiekPotr* 40; Pierwey rzadki miał piwo w domu: á teraz winem piwnice wářze woniáią. *SkarKazSej* 666v.*

piwnica czego (1): thez y Michála Słowaká ktory řnimi przyiechał/ wydárli s piwnice iego gořpody/ y zábili okrutnie *BielKron* 377v.

piwnica dla czego (1): Miał tez řzpiקרlerze dla přzenice/ y piwnice dla win y oliwy *BudBib* 2.Par 32/28.

piwnica czyja [w tym: *ai poss1* (2), *G sb* (1)] (3): *LibMal* 1546/116; *BielSat* L4v; Ciř Piwowárowie máią mieć kárby [...] iáko wiele wárow ktorego piwá zwářzą do piwnice Páńlkiey *GostGosp* 138.

W połączeniach z przymiotnikami oznaczającymi przeznaczenie (11): *Oporotheca locus ubi fructus autumnales servantur. Eyn obs gaden. Owocna pywnicá. Murm* 134; W wiodł mię Krol do piwnice winney [*in cellam vinariam*] *Leop Cant* 2/4; *WyprKr* 118, 122v; *BibRadz* 1.Par 27/27, *Cant* 2/4; *Olearia cella*, Piwnicá oliwna. *Mącz* 261c, 12d, 46b, 266a; gdy mu [*Wenclawowi pijanicy*] powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku bardzo bogátego/ tylko fię o piwnicę winną iefliby iefzce niezgorzálá pytał. *StryjKron* 512.

W połączeniach szeregowych (10): otworzyłem gumná/ ftáynie/ obory/ piwnice y komory fwe bráćiey y řásiádom řwym *OrzRozm* R4v; *Mącz* 280d; *SkarŻyw* 478; *KochMRot* A4v; *ReszPrz* 113; *Calep* 82v; *GostGosp* 54, 152; *SarnStat* 375, 411.

W charakterystycznych połączeniach: *piwnica pusta*, *wilgotna*; *piwnica oliwna*, *owocna(-owa)* (2), *winna* (8); *piwnica pod dom(em)* (3); *kłotka do piwnice*; *składać do piwnice*, *spuszcząć*, *wpaść*, *wstawić*, *zakopać*, *zawiesić*, *zwarzyć piwo*; *dawać piwo z piwnice* (2), *ukraść*, *utoczyć piwa* (2), *wyciągać* (2),

wynieść; piwnicę otworzyć, wylupić, założyć, zamknąć, zapieczętować;; chować w piwnicy (2); zaważyć się w piwnicy; składać w piwnicach.

Wyrażenia: »na dole w piwnicy« (1): Ták iádowity w niey czárt był/ i fż ią wiązác á ná dole w piwnicy chowác mušiano *SkarŻyw* 226.

»pełna piwnica« = *dostatek* (1): Pewnieyfza tu żwierzyná/ gdzie pełné piwnice/ Albo gdzie pfczoły nofżá miód zá okiennice. *KochFr* 77.

Szeregi: »piwnice i doły« (1): [naszy] fie łami zówáwili ná pogorzeliłkach w piwnice y w rozmaíte doły/ przemożeni od Tátar *BielKron* 417v.

»komora, piwnica« (1): Bo w méy komorze łczéra páięczyná/ W piwnicy tákże coš ná łchyłku winá. *KochFr* 7. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»piwnica, (ani) sklep (podziemny)« [szyk 1:1] (2): Plani pedis aedificium, Budowánie ná równym fiedliisku/ To yeft gdzie żadney piwnice áni sklepu podziemnego niemáfż. *Mącz* 303a; *Paprup* H2v.

»piwnica, (albo, i) spiżarnia« [szyk 4:2] (ó): Hypogeum sive hypogeon, Mieyfce á yáskiniá pod ziemiá/ piwnicá álbo łpiżárniá poddomna. *Mącz* 161a, 325c; na tem máło [...] piwnice y spiżárnie [cellas vinarias et penuarias] napoiem y pokármem poštronnym nápełniác *ModrzBaz* 143; *PudłFr* 4; *Calep* 177b [2 r.].

»(tak też) szpichlerz, (jako, i) piwnica« = *apothecas fructus frumenti et vini, et olei* [szyk 2:1] (3): *BudBib* 2.Par 32/28; *KochPs* 6; Klucznik [...] iáko łtátki piwne piwnicy/ ták też špichlerzowi y wżzemu dworowi należące/ ma opátrowác *GostGosp* 54. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

2. *Gospoda, karczma* (prawdopodobnie w podziemiach); *desidiabulum, despoliabulum, dispoliabulum, ganea, ganeum, lustra, lustrum* Cn (11) : *RejWiz* 60v, 90, 97v, 141v; *RejFig* Cc3v [2 r.]; *RejZwierc* 237v, [238]; iż názáiutrz miał mieć dobrze czym záplácic [!]/ łzedł do nakółztownieyfzey piwnice *WerGošc* 256; Nikczemny Woytowicze, zápomniáleš torby W piwnicy, kiedyš łobie miodkiem gárdło płokał. *CiekPotr* 76; [quod die dominico nunc transacto [ille] veniens ad tabernam dictam szwynyczka pywnyczna nocte [...], cum aliis [...] fecerunt violenciam *ActRector* 1538 nr 107].

Zwrot: »pić w piwnicy« (1): I Eden pijác w piwnicy/ był dłužen niemáło *RejFig* Cc3v.

[Przen: Uczestnictwo w odkupieniu przez Chrystusa: [Słowa Chrystusa do Boga Ojca w Ogrójcu:] Będżiefz raczył/ nie wżytkich do tego iáfnego kielichá záłługi moiey przypušcić? Każefz komu precz z tey pociefzney piwnice? *BzowRóž* 66.]

3. *Dół w ziemi do przechowywania płodów rolnych; doliarium* *Mącz, Cn; sirus* *Mącz* (3) : *Doliarium, Piwnicá/ Pársk* w którym żymię [!] chowáyą rzepę/ vkopawłzi dół w ziemi. *Mącz* 93d, 396b; *BielKron* 64v.

4. *Więzienie w podziemiach, loch* (5) : Potym go [Pana Jezu Krysta] do piwnice ciemné wiedli *OpecŻyw* 115, 115v [2 r.]; Piy/ rozłeway/ á dłuž fie/ á gdy przydzye trwogá/ Do nagłębłzey piwnice/ iuž tám iedno Bogá. *RejZwierc* 122v.

Przen: *Piekło* (1) : [Jadam do Lucypera] Wypijefz ią [smołę] łam poczwáro Szpetna piekielna máłzkáro. Zábaczyłz przewođzić więcey Náđ námi w tey tu piwnicy. *MWilcHist* Ev.

Synonimy: 1. komora; 2. gospoda, szynk; 3. loch, parsk; 4. bylina, ciemnica, grzymka, izdebka, sadzawka, sztok, więzienie.

JBi